

در جست‌وجوی ویژگی‌های خانه ایرانی*

(بر مبنای بررسی شیوه زندگی در خانه‌های سنتی شیراز)

سیده مهسا عبدالله‌زاده^۱، محمود ارژمند^{۲*}

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات معماری ایران، دانشگاه هنر اصفهان

^۲ عضو هیأت علمی دانشگاه هنر، تهران

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۲/۸

تاریخ دریافت: ۹۱/۹/۴

چکیده

از گذشته‌های بسیار دور «خانه» برای انسان چیزی بیش از سرپناه بوده و جنبه‌های معنوی در همه مراحل ساخت «خانه» تا استقرار در آن و استفاده از آن به طور کامل پیدا است. اما در عصر کنونی غفلت از نیازهای کیفی و روانی استفاده‌کنندگان و توجه اقتصادی به تنهایی و تأکید بر ویژگی‌های سرپناهی در امر خانه‌سازی، باعث کم‌رنگ شدن نقش خانه در هویت‌بخشی به انسان شده است، تا آن‌جا که یکی از موضوع‌های بی‌اهمیت در بیشتر برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با مسکن، مباحث کیفی و بویژه تأثیر ارزش‌های فرهنگی در ساخت و بهره‌برداری از آن است که منجر به بی‌هویتی معماری می‌شود. برای چیره شدن بر این بی‌هویتی باید چاره‌ای اندیشید. از نظر نویسندگان این پژوهش بهره‌گیری از تجربه‌های ارزنده نیاکان در امر خانه‌سازی‌های با هویت - که امروز «خانه ایرانی» اش می‌خوانیم - می‌تواند در کاهش این ضایعه کمک کند. این تحقیق از گونه پژوهش موردی با شیوه تحقیق ترکیبی شامل روش‌های توصیفی، تحلیلی و در نهایت استدلال منطقی است. به این ترتیب، در این پژوهش با استفاده از مشاهده و برداشت میدانی، مطالعات کتابخانه‌ای و نیز جمع‌آوری اطلاعات از راه مصاحبه با تعدادی از ساکنان خانه‌های سنتی شیراز، به بررسی مفاهیم ارزشمند در خانه‌های سنتی ایران زمین، با تأکید بر شیوه زندگی در این خانه‌ها پرداخته می‌شود و در این مسیر، پس از مروری بر معانی خانه، کوشش می‌شود تا «خانه ایرانی» در تعامل با «زندگی ایرانی» تعریف گردد. بنابراین برای تعریف «زندگی» شاخص‌هایی مثل خانواده، آداب، و روش زندگی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و اطلاعاتی که در همین راستا از راه پرسشنامه‌ها به دست آمده، فهرست می‌شود. یافته‌های پژوهش، نشان از توجه معمار به حضور عواملی در خانه دارد که باعث غنا بخشیدن به «زندگی» جاری در فضاهای خانه و سرزندگی آن‌هاست. در حقیقت در خانه‌های گذشته، توجهی هم‌زمان و نسبتی صحیح میان شکل ساختمان و «شیوه زندگی» انسان برقرار بوده است. در این راستا، ارتباط «زندگی» با چند عنصر برجسته موجود در «خانه ایرانی»، مانند طبیعت، زندگی جمعی، انعطاف‌پذیری فضاها، همسایه، میهمان، زیبایی، احساس تعلق و... از نکاتی است که در این زمینه مورد بحث قرار می‌گیرد و به این ترتیب منظری از خانه ایرانی به دست داده می‌شود.

واژگان کلیدی: خانه سنتی، خانه شیرازی، خانه ایرانی، فرهنگ ایرانی، شیوه زندگی ایرانی، زندگی ایرانی.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سیده مهسا عبدالله‌زاده در رشته مطالعات معماری ایران با عنوان «بازشناسی مفهوم پایداری اجتماعی در خانه‌های سنتی (قاجاری) و معاصر شیراز» به راهنمایی آقای محمود ارژمند در دانشگاه هنر اصفهان است.

Investigation of the Iranian Houses (Based on probing the Lifestyle in Shiraz Traditional Houses)

Seyyede Mahsa Abdollahzadeh

M.A. student in Dep. Of Studies in Architecture, Faculty of Architecture, Art University of Isfahan

Mahmood Arzmand

Faculty Member of Architecture and Urban Planning, University of Arts, Tehran

Abstract:

From long ago, "house" was something more than just a shelter and the spiritual aspects could be seen in every step, from construction to the usage. But nowadays, ignoring the quality as well as spiritual requirements of the inhabitants while considering the economical and functional factors, result in reducing the role of houses in devoting the identification to the human beings, to the extent which one of the regardless issues in programming and designing process of the houses appear to be the cultural values. From the authors' point of view, making use of our ancestors' experiences in designing the identified houses, today known as "Iranian houses", seems to be helpful in overcoming the current situation. The paper is a case study research with a combinational method that has the descriptive, analytical and logical reasoning research methods. Therefore, in this article, the authors tried to investigate the valuable concepts of traditional Iranian houses, relied on the particular lifestyle by the means of direct observation, field study, documents review and interviewing with some of the traditional houses inhabitants. Thus, for identification of "life", indicators such as family and lifestyle are discussed and the data resulting from the questionnaires is listed. The results show that there was correct relation between the building and the inhabitants' "life style" in traditional houses. In this way, the association between "the life" and some of the important factors found in the Iranian houses, including nature, group living, space flexibility, neighbors, beauty etc. are explained to achieve a comprehensive viewpoint of Iranian houses.

Keywords: Traditional houses, Shiraz houses, Iranian houses, Iranian lifestyle, Iranian living.